

7. Социальное страхование: Учебник / под ред. д.э.н., проф. Н. А. Кричевского. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2007. 468 с.
8. Новіков В. Досвід федеративної республіки Німеччини у сфері охорони праці та питаннях організації страхового захисту населення України від професійних ризиків і нещасних випадків на виробництві // Соціальне страхування. 2008. № 2. С. 34-35.
9. Збышко Б.Г. Пути совершенствования страхования от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний // Справочник специалиста по охране труда. 2003. № 11. С. 71-76.
10. Страхування: теорія та практика: / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко та ін.; за заг. ред. проф. Н. М. Внукової. Харків: Бурун Книга, 2004. 376 с.
11. Esping-Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism / G. Esping-Andersen. – Cambridge: Polity Press, 1990. – 35 p.
12. Говашелишвили Т. А. Социальное страхование: возможности роста и развития / Т. А. Говашелишвили // Вестн. гос. соц. страхования. 2003. № 2. С. 28-33.
13. Реформа страхування від нещасного випадку на виробництві в Україні: запровадження економічних стимулів та конкуренції приватного сектора. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2007/V20_ukr.pdf.

УДК 349.2

Епель О. В.,
кандидат юридичних наук,
суддя Шостого апеляційного
адміністративного суду

ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

У статті проаналізовано тенденції реформування правового регулювання захисту конституційних соціальних прав людини і громадянина. Розкрито наукові підходи до формування їх класифікації і надано авторську. Охарактеризовано зміст і значення кожної із тенденцій.

Ключові слова: тенденції реформування, правове регулювання, захист прав, конституційні права, соціальні права.

В статье проанализированы тенденции реформирования правового регулирования защиты конституционных социальных прав человека и гражданина. Раскрыты научные подходы к формированию их классификации и предоставлено авторскую. Охарактеризовано содержание и значение каждой из тенденций.

Ключевые слова: тенденции реформирования, правовое регулирование, защита прав, конституционные права, социальные права.

In the article the tendencies of reforming the legal regulation of the protection of constitutional social rights of human and citizen are analyzed. Scientific approaches to the formation of their classification are revealed and the author is provided. The content and significance of each trend is described.

Keywords: reform tendencies, legal regulation, protection of rights, constitutional rights, social rights.

Важливим є дослідження основних тенденцій захисту соціальних прав, оскільки саме тенденції визначають пріоритетні напрями розвитку на основі дієвості їх втілення та впливу. Відповідно, таке дослідження надасть можливість не просто встановити зміст та перелік таких тенденцій, але й зрозуміти чи відповідає їм сучасне національне законодавство. Крім того, аналіз таких тенденцій дозволить зрозуміти їх негативні та позитивні сторони, а отже й доцільність впровадження саме в Україні. Важливим є встановлення найбільш доцільних способів їх втілення у національній практиці, що означає встановлення врахування не лише проблем, пов'язаних із захистом соціальних прав, але й загальної економічної, політичної та правової ситуації в державі. Крім того, аналіз тенденцій дозволить визначити на подолання яких саме проблем вони направлені. Це допоможе або ж передбачити настання такої проблеми та нівелювання її негативних наслідків для захисту соціальних прав або ж буде використано як один із шляхів її подолання.

Окремими питаннями дослідження проблем та тенденцій захисту конституційних соціальних прав у різні етапи реформування законодавства займалися наступні вчені: Л. П. Амелічева, А. М. Балашов, Т. І. Бик, Т. І. Биркович, Н. Н. Британська, М. М. Володько, Б. М. Жураковська, С. В. Загороднюк, А. Л. Клименко, Ю. В. Ковбасюк, Ю. А. Козаченко, А. С. Коцур, П. І. Крайнік, В. В. Лаврухін, Н. Б. Ларіна, Ж. В. Лук'яненко, О. В. Марценюк, Л. В. Пархета, Г. В. Попов, І. Ф. Прокопенко, В. Ю. Пряміцин, О. В. Степанова, О. В. Тарута, В. Л. Федоренко, В. В. Чемирисов, М. П. Шаркань.

Досліджуючи питання тенденцій розвитку захисту конституційних соціальних прав слід вказати, що вони повинні відповідати європейському законодавству та вирішувати наявні на сьогодні проблеми, оскільки лише у такому випадку є можливим вдосконалення. На думку А. Л. Клименко, існують усі підстави назвати законодавчо затвердженими соціальними стандартами і такі, як споживчий кошик населення (набір продуктів, непродовольчих товарів і послуг), його прожитковий мінімум, мінімальний розмір оплати праці, квоти для прийому на роботу інвалідів, молоді, норми житлової площі для розрахунку субсидій по оплаті за житло й комунальні послуги та ін. Усі вони є розрізненими, вимагають урахування як соціальні стандарти в законодавстві, а також систематизації в загальному плані й у галузевому розрізі [1, с. 62]. Аналіз законодавства показав, що кожен із вказаних автором видів стандартів створений у різний період, тобто їх перелік доповнюється. Разом із тим, як тенденцію можливо виділити саме утворення системи соціальних стандартів, оскільки вона допомагатиме визначити увесь обсяг пільг та їх розмір, якими володіє особа, а також й полегшить таке вдосконалення. Автором визначено дворівневу систематизацію, проте дана позиція потребує більшого обґрунтування, оскільки подібна систематизація на рівні саме закону лише дублюватиме одна одну та в подальшому може призвести до колізій. Саме тому, більш доречним є вести мову про ієрархічну систематизацію, де уже підзаконні правові акти будуть видозмінюватись залежно від галузі використання.

Здійснюючи комплексне дослідження правової системи Німеччини Ю. В. Ковбасюк встановлює наявність соціальних судів, до компетенції яких входить розгляд справ про страхування через хворобу, пенсійне страхування, страхування від нещасних випадків робітників та службовців, страхування безробітних. Ці самі суди також розглядають справи про допомогу на дітей, пенсії жертвам війни та особам, які постраждали під час служби в Бундестазі, або родичам загиблих. Особливим видом справ є також розгляд позовів про відшкодування збитків особам, які постраждали від насильницьких дій [2, с. 40]. Враховуючи тенденцію щодо спеціалізації судів в Україні як щодо початкового створення адміністративних та господарських судів, так й щодо роботи Вищого суду з інтелектуальної власності та антикорупційного суду, створення спеціалізованого соціального суду, як ще одного виду можливо вважати реально втілюваним. Проте, дослідження захисту соціальних прав та визначення його проблем показало, що такий захист повинен проводитись більш комплексно. Тобто, як тенденцію можливо визначити не просто спеціалізацію суддів, але й загальну спеціалізацію засобів захисту та органів, що його

здійснюють.

Дана позиція підтверджується й аналізом сучасного законодавства щодо інституту омбудсмена. Так, у 2017 році були внесені зміни до Закону України «Про освіту» щодо створення освітнього омбудсмена [3]. Оскільки, право на освіту відноситься саме до соціальних, його забезпечення повинно стосуватись кожної особи. Разом із тим, освітнє право налічує велику кількість нормативно-правових актів, які потрібно вірно розуміти та застосовувати. Наявність освітнього омбудсмена значно полегшує доступ до правосуддя, оскільки звернення до нього не потребує проходження значних бюрократичних процедур та сплати різних зборів. Тобто, спеціалізація допомагає полегшити реалізацію захисту соціальних прав. Окремо слід вказати, що спеціалізація суддів, на відміну від омбудсменів, потребуватиме виділення окремої частини бюджету щодо їх кваліфікації та подальшого існування та забезпечення членів суддівського корпусу. Крім того, для забезпечення їх діяльності необхідною буде зміна законодавства щодо сплати судових зборів, їх визначення та перерозподілу компетенції. Однак, такі зміни виключно позитивними вважати не можна, про що потрібно зробити висновок на основі особливостей самих суб'єктів, які потребують захисту та процесу його отримання. До негативних наслідків введення соціальних судів можна віднести надмірну тривалість судового розгляду та важкі для втілення суб'єктами, що потребують захисту соціальних прав, процедури ініціювання. Така ситуація ще раз підкреслює переваги саме соціальних омбудсменів.

А. С. Коцур вказує, що основними напрямками розвитку соціального захисту в Україні є наступні: кодифікація законодавства, що регулює соціальний захист; ревізія видів соціального захисту та їх отримувачів; удосконалення обліку отримувачів соціального захисту; створення єдиного органу надання соціального захисту; в основі соціального захисту повинен бути принцип адресності та диференційований підхід до визначення обсягів і виду соціального захисту залежно від потреб людини [4, с. 150]. Виділений автором перелік потребує уточнення, адже створення єдиного органу надання соціального захисту може розумітись, як в адміністративному, так й судовому та позасудовому захисті. Якщо мова йде саме про останній, то соціальним захистом займається саме Мінсоцполітики, в контексті ж захисту соціальних прав такою компетенцією володіють уже декілька центральних органів виконавчої влади одного рівня. Їх діяльність є постійною, хоча змінюється внаслідок пристосування до сучасного законодавства. Проте, визначати такі зміни саме як тенденцію розвитку є недоречним, оскільки вони є процесом трансформації, котрий являється постійним. Щодо адресності соціального захисту, то погоджуючись із потребою такого нововведення, все ж слід зазначити, що віднести його до тенденцій теж є недоцільним. Оскільки адресність є наслідком зміни самого підходу від загального забезпечення до виконання функцій соціального обслуговування з боку держави. Тобто, саме соціальне обслуговування можливо виділити, як окрему тенденцію, що впливатиме на здійснення захисту соціальних прав, незалежно від виду.

Проводячи дослідження міжнародної практики захисту соціальних прав Н. Б. Ларіна визначає, що для сучасних демократичних держав є властивим спрямування усіх зусиль на усунення негативних наслідків функціонування ринкових процесів; забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності в країні; співучасть держави й громадянського суспільства в управлінні соціальними конфліктами, розв'язанні соціальних проблем; зниження рівня соціальної напруженості в суспільстві; забезпечення можливості самореалізації особистості, визнання людини суб'єктом соціальної політики; гарантування соціальної захищеності громадян [5, с. 30]. Слід наголосити, що визначені автором напрямки вдосконалення захисту соціальних прав та власне вирішення соціальних проблем є можливим завдяки діяльності й на поза - та наддержавному рівні. Як наслідок, можливо визначити тенденцію до передання повноважень та збільшення компетенції органів місцевого самоврядування щодо захисту соціальних справ та тенденцію до здійснення захисту соціальних прав шляхом застосування загальноєвропейських інструментів, які застосовуються міждержавними органами.

Дані тенденції проявляються й у межах національного законодавства, однак їх впровадження є повільним, що робить необхідним стимулювання реформування законодавства.

Даної позиції, також, дотримується В. В. Лаврухін, визначаючи, що модернізація механізмів соціального захисту може бути забезпечена: визначенням стратегії соціального захисту осіб і сімей в Україні; визнанням сім'ї головною ланкою у сфері здійснення державної соціальної політики; кодифікацією законодавства щодо соціального права та, зокрема, соціального захисту; удосконаленням системи соціальних міжбюджетних трансфертів і підвищенням ролі місцевих громад у визначенні пріоритетних напрямів і фінансування заходів соціального захисту [6, с. 96]. Кодифікація законодавства із соціальних прав хоча й вирішить значну кількість проблем щодо наявності колізій та порядку реалізації захисту чи забезпечення таких прав, проте не враховує реальну здатність до такої кодифікації. Соціальні права, як то право на охорону здоров'я чи освіту, є окремими інститутами, у межах яких здійснюється захист. Застосування єдиного підходу до їх захисту є недоречним та лише ускладнить таку процедуру. Тому, погоджуючись з ідеєю кодифікації, слід доповнити її щодо галузевості та саме виконуваної ролі держави. Спірним є також зосередження уваги виключно на захисті соціальних прав сімей, оскільки аналіз законодавства свідчить про постійні зміни до нормативно-правових актів щодо пенсійного забезпечення, соціальної допомоги особам із інвалідністю, реформування медичної сфери. Відповідно, виділення виключно однієї пріоритетної категорії не можна розглядати в аспекті тенденцій розвитку, оскільки вона суперечитиме загальним принципам права щодо рівності та верховенства права.

Тож, на основі проведеного дослідження та враховуючи наукові позиції можливо виділити наступні тенденції реформування правового регулювання захисту конституційних соціальних прав людини і громадянина:

- 1) створення посади спеціалізованих соціальних омбудсменів;
- 2) поширення діяльності європейських органів в сфері захисту соціальних прав на Україну;
- 3) впровадження концепції соціального обслуговування.

Щодо створення посади спеціалізованих соціальних омбудсменів, то така тенденція підтверджується як уже існуючим освітнім омбудсменом, так й законодавчими ініціативами. Так, відповідно до законопроекту №1016, пропонується внесення змін до ст. 101 Конституції України, що буде мати наступний вигляд: для здійснення парламентського контролю за додержанням Конституції України і законів в окремих сферах Верховна Рада України може призначати уповноважених Верховної Ради України, правовий статус яких визначається окремими законами [7]. Тобто, кількість та спеціалізація омбудсменів, відповідно до даної пропозиції, буде визначатись уже залежно від потреб суспільства та проблемних сфер суспільного життя. Здійснене впродовж усієї роботи дослідження показує, що захист соціальних прав та застосування інструментів його здійснення можуть різнитись залежно від сфери, що підкреслює необхідність створення галузевих омбудсменів та омбудсменів, що захищатимуть соціальні права окремих соціально вразливих категорій осіб, як то малозабезпечені сім'ї чи особи з інвалідністю.

Слід наголосити, що впровадження інституту соціальних омбудсменів матиме цілий ряд переваг у порівнянні із іншими можливими способами безпосереднього захисту порушених соціальних прав. Так, найперше, це безперешкодний доступ, оскільки для початку розгляду звернення від особи необхідною є лише заява від особи. Крім того, відбувається значне розвантаження правоохоронних та правозахисних органів загалом, оскільки звернення до омбудсменів буде вірно перерозподіляти навантаження через застосування адміністративних та судових процедур. Також, це дозволить підвищити правову поінформованість населення, підвищити рівень якості поданих заяв та скарг щодо визнання права або ж його порушення та дозволить підвищити довіру до держави через збільшення використання права на безкоштовну первинну та у певних випадках вторинну правову допомогу.

Такі повноваження спеціальних соціальних омбудсменів, як розгляд скарг та заяв, а також й

звернення до інших державних органів, можливість ініціювати судові справи або повідомляти правопорушення дозволять у сукупності із розумінням процесу захисту конкретного соціального права, як то на безкоштовне надання медичних послуг, дозволить максимально нівелювати шкоду від правопорушення. Крім того, саме здійснення захисту буде більш кваліфікованим, що зробить такий процес більш оперативним та якісним, а також й підвищить можливість осіб, які потребують такого, досягнути вірного розгляду справи.

Слід зазначити, що впровадження інституту соціальних омбудсменів на рівні законодавства повинно бути забезпечене декількома шляхами. Так, на рівні законів повинно бути визначено саме існування такого омбудсмена та можливість звернення до нього. Разом із тим, уже на підзаконному рівні є доцільним створення окремих положень, де повноваження омбудсмена та його діяльність уже визначалися б більш деталізовано та із врахуванням тих проблемних аспектів, що існуватимуть у даний момент.

Наступна тенденція пов'язана із діяльністю європейських наднаціональних органів, що здійснюють захист соціальних прав. Її існування є логічним наслідком поступового впровадження все більшої кількості спільних для держав нормативно-правових актів. Так, до прикладу чинним на сьогодні є Європейський кодекс соціального забезпечення, де визначено можливість Комітету міністрів вирішувати чи відповідає сучасним вимогам система соціального забезпечення певної країни-учасниці [8]. Крім того, існує ряд ініціатив щодо звітування державами про проведення дії для вдосконалення системи соціальних прав та їх захисту й надання відповідних висновків та рекомендацій. Окремо слід вказати на діяльність Європейського суду з прав людини, який неодноразово приймав рішення у справах щодо захисту соціальних прав в Україні. Позитивним аспектом звернення до наддержавних органів є можливість неупередженого розгляду ситуації та отримання нестандартних рекомендацій, а також аналіз та врахування досвіду іноземних держав. Разом з тим, недоліком даної тенденції є неможливість впливати на загальний перебіг захисту соціальних прав щодо їх матеріального забезпечення для кожного громадянина. Тобто, європейські заходи захисту соціальних прав націлені на створення сприятливих умов для виконання державою покладених на неї обов'язків, однак саме ж здійснення, а також порядок та строки залежать лише від національного законодавства та фінансових можливостей кожної держави.

Для України застосування наднаціональних заходів захисту соціальних прав, як тенденція, проявляється у підписанні міжнародних документів, що в особливості стосується Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [9]. Проте, дієвість європейських заходів захисту буде можливою лише після вдосконалення законодавства щодо реалізації рішень ЄСПЛ, врахування постійних рекомендацій Комітету міністрів щодо необхідності зміни системи пенсійного забезпечення. Тобто, потрібно збільшити швидкість реформування в межах уже обраного напрямку вдосконалення.

Саме в даному контексті є актуальною й наступна тенденція щодо впровадження на практиці концепції соціального обслуговування. І. В. Мещан вказує, що соціальне обслуговування постає як організована соціальна взаємодія між різними соціальними інститутами, включаючи державу і громадянське суспільство, між різними соціальними групами і індивідами, які в ході соціальної діяльності вирішують життєвоважливі проблеми як для тих, хто знаходиться у важкій життєвій ситуації, так і для тих, хто має в своєму розпорядженні можливості надання їм соціальних послуг і допомоги [10, с. 73]. Тобто, змінюється сама роль держави, яка уже не повністю забезпечує усі потреби населення, а лише забезпечує належним обсягом тих осіб, що не можуть їх реалізувати самостійно. Також, забезпечуються соціальні права звичайних осіб, однак у межах встановлення доступу до таких та безперешкодної їх реалізації. Відповідно, захист соціальних прав відбувається шляхом обслуговування процесу здійснення соціальних прав, визначенням єдиних стандартів та надання самої послуги. Однак, для якості надання такої послуги необхідним є можливість залучення додаткових матеріальних ресурсів.

Також, концепція соціального обслуговування дозволяє й покращити захист соціальних прав через встановлення нових видів правопорушень, що, найперше, стосуються діяльності державних службовців. До таких можливо віднести як не надання повної інформації, порушення строків реалізації послуги, так уже й корупційні злочини та злочини, які пов'язані із зловживанням владою. Крім того, захист соціальних прав при застосуванні такої концепції буде здійснюватися більшою кількістю осіб, як безпосередньо особами, право яких порушене, так й громадськими організаціями та омбудсменами, що дозволить збільшити оперативність, а також покращити можливості нагляду та контролю за вчиненням правопорушення та процесом притягнення до відповідальності.

Слід вказати, що дана концепція в межах України втілюється у сукупності із зміною підходу до розуміння сутності державної служби та її функцій. Саме тому, тенденція щодо соціального обслуговування помітна у національному законодавстві щодо вдосконалення правового регулювання діяльності громадських організацій та надання їм більшого обсягу прав щодо доступу до інформації та самої діяльності щодо захисту певної категорії осіб, як то молодь, жінки, особи із інвалідністю та їх соціальних прав. Крім того, дана тенденція й відповідає ст. 12 Закону України «Про адміністративні послуги», де визначено існування центрів надання адміністративних послуг [11]. Основною відмінністю роботи таких органів є сприяння реалізації особою власних прав, направлення та допомога, консультування у забезпечення зручного доступу до отримання певної послуги. В межах захисту соціальних прав це дозволяє більш оперативно надавати соціальну допомогу, дає можливість соціально вразливим особам зменшити витрати, пов'язані із транспортуванням та економить час, який можливо використати для лікування чи виконання трудових обов'язків. Відповідно, втілення тенденції до соціального обслуговування надає можливість здійснювати захист соціальних прав рівномірно та відповідно до державних можливостей. Слід наголосити, що хоча в Україні зроблено великі кроки до її впровадження, проте вдосконалення ще потребує сама система фінансування та переліку безкоштовних послуг та обсяг матеріального захисту з боку держави. У свою чергу, це повинно проявлятися в адресності надання соціальної допомоги, послуг та самого захисту.

Отже, дане дослідження дозволило помітити відсутність зв'язку між тенденціями розвитку захисту соціальних прав та їх проблемами. Така ситуація пояснюється значною тривалістю не вирішення та ігнорування таких проблем, а отже й певну відсталість національного законодавства від міжнародних та науково-теоретичних поглядів. Тож, хоча захист соціальних прав постійно змінюється, необхідним є збільшення швидкості таких змін шляхом залучення більшої кількості суб'єктів, а також й планування та направлення такої діяльності. Такі дії дозволять не лише виправити існуючі проблеми, а й покращити ситуацію щодо запровадження новітніх правових інститутів щодо захисту соціальних прав у національній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Клименко А. Л. Стандартизація в соціальній сфері. Наукові записки ХЕПУ, 2018. № 1. С. 58-61
2. Ковбасюк Ю. В., Загороднюк С. В., Крайнік П. І. Система державного управління Федеративної Республіки Німеччина: досвід для України. К.: НАДУ, 2010. 76 с.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38-39. С. 5.
4. Коцур А. С. Розвиток системи соціального захисту в Україні. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2016. Вип. 21. С. 146-151.
5. Ларіна Н. Б. Тенденції трансформації соціальної політики демократичних країн: перспективи для України. Держава та регіони. Серія : Державне управління. 2014. № 3. С. 29-33
6. Лаврухін В. Напрями модернізації механізмів соціального захисту населення в Україні. Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. Вип. 1. С. 89-97.

7. Про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України): Законопроект № № 1016 від 29.08.2019. URL: <https://cutt.ly/oeIOkAe>
8. Європейський кодекс соціального забезпечення: Міжнародний документ Ради Європи від 16.04.1964 № ETS N 48 URL: <https://cutt.ly/9eIOxOI>
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2014 № 984_011. Офіційний вісник України. 2014. № 75. С. 83.
10. Мещан І. В. Соціальне обслуговування як складова соціального захисту населення: соціолого-управлінський аспект. Грані. 2015. № 8. С. 71-76.
11. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР).2013. № 32. С. 1705.

УДК 349.2

Коротких А.Ю.,

Кандидат юридичних наук,

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄС

Стаття присвячена розкриттю в узагальненому вигляді особливостей правового регулювання юридичної відповідальності державних службовців в окремих державах-членах Європейського Союзу, а саме у Франції, Італії, Іспанії та Румунії. Звертається увага на те, що у розглянутих державах юридична відповідальність держслужбовців врегульовується: одночасно загальним (трудовим) та спеціальним (про державну службу) законодавством; виключно адміністративним та цивільним законодавством, а саме у державах, в яких відповідні суб'єкти традиційно не вважаються суб'єктами трудового права. У висновках автор формулює підсумкову думку про перспективність запозичення Україною досвіду правового регулювання юридичної відповідальності держслужбовців у державах-членах ЄС.

Ключові слова: державна служба, державний службовець, дисциплінарна відповідальність, Європейський Союз, матеріальна відповідальність.

Статья посвящена раскрытию в обобщённом виде особенностей правового регулирования юридической ответственности государственных служащих в отдельных государствах-членах Европейского Союза, а именно во Франции, Италии, Испании и Румынии. Обращается внимание на то, что в рассматриваемых государствах юридическая ответственность госслужащих регулируется: одновременно общим (трудовым) и специальным (о государственной службе) законодательством; исключительно административным и гражданским законодательством, а именно в государствах, в которых соответствующие субъекты традиционно не считаются субъектами трудового права. В выводах автор формулирует заключительную мысль о перспективности заимствования Украиной опыта правового регулирования юридической ответственности госслужащих в государствах-членах ЕС.

Ключевые слова: государственная служба, государственный служащий, дисциплинарная ответственность, Европейский Союз, материальная ответственность.

The article deals with the disclosure in general of the features of the legal regulation of the legal liability of civil servants in individual Member States of the European Union, namely in France, Italy, Spain and Romania. Attention is drawn to the fact that in the states under consideration, the civil liability